

Prof. Jeffrey D. Sachs

Jeffrey D. Sachs, Columbia Üniversitesi'nde Sürdürülebilir Kalkınma Profesörü, Sağlık Politikası ve Yönetimi Profesörü ve Dünya Enstitüsü Direktörüdür. Ayrıca Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne Milenyum Kalkınma Hedefleri konusunda Özel Danışmanlık yapmaktadır.

ABD, çok kutuplu dünyayı sevmeyi öğrenmeli

Çok kutuplu bir dünya istikrarlı, müreffeh ve güvenli olabilir. Bölgesel birçok gücün yükselişi ABD için bir tehdit değil, yeni bir refah dönemi ve yapıcı problem çözme çağı için bir fırsattır.

ABD dış politikaları bir yol ayrımına geldi. ABD 1789'da kurulduğundan beri büyüyen bir güç oldu; 19. yüzyıl boyunca Kuzey Amerika'da savaştı ve 20. yüzyılın ikinci yarısında küresel bir güç haline geldi. Fakat şimdi Çin'in yükselişi, Hindistan'ın dinamizmi ve Afrika'nın yükselen nüfusuyla ekonomik hareketliliği, Rusya'nın ABD'nin isteklerine boyun eğmeyişi, ABD'nin Ortadoğu'daki olayları artık kontrol edemiyor oluşu ve Latin Amerika'nın ABD'nin defakto hegemonyasından kurtulmak isteğiyle birlikte ABD gücünün sınırlarına geldi.

ABD'nin seçeneklerinden biri küresel işbirliği. Diğer yol ise başarısızlığa uğramış hırslarına tepki olarak askeri bir agresif tavrı. ABD'nin ve dünyanın geleceği bu seçime bağlı olacak...

Küresel işbirliği artık iki misli önem taşıyor. Sadece işbirliği barış getirebilir ve gereksiz, tehlikeli aynı zamanda iflas ettiren bir silahlanma yarışını önleyebilir ki bu sefer siber silahlar, uzay silahları ve yeni nesil nükleer silahlar da bu yarışa dahil olacaktır. Ve sadece işbirliği ABD'nin gezegendeki acil zorluklarla karşılaşmasını sağlayabilir. Bio çeşitliliğin yok oluşu, okyanusların zehirlenmesi, küresel ısınmanın dünyanın gıda kaynaklarını, kurak topraklarını ve yoğun nüfuslu sahil bölgelerini tehdit etmesi gibi...

Ya bizimlesinizdir ya da bize karşı

Fakat küresel işbirliği diğer ülkelerle bir anlaşmaya varmak ve taviz vermektir, sadece tek taraflı taleplerde bulunmak değildir. Ve ABD uzlaşmaktan ziyade taleplerde bulunma alışkanlığında. Bir ülke dünyayı yönetmek zorunda hissettiğinde antik Roma'dan Çin'in yüzyıllar önceki krallığına, 1750'den 1950'ye İngiltere İmparatorluğu'ndan 2. Dünya Savaşı'ndan bu yana ABD'ye gördüğümüz gibi süper güçlerin politik kelime hazinesinde taviz kelimesi

Küresel ekonomide payı düşmekte olan ABD, yeni silahlanma yarışı ve korumacı ticaret politikalarının küresel hakimiyet sağlayacağı ilüzyonuna inanmaya devam edebilir. Böyle yaparak dünyanın geri kalanını ABD'nin kendini beğenmişliğine ve ABD'nin askeri tehdidine inanma konusunda birleştirecek.

yoktur. Eski ABD Başbakanı George W. Bush'un da kısa ve öz bir şekilde ifade ettiği gibi "Ya bizimlesinizdir ya da bize karşı."

Şaşırtıcı değil tabii, o zamanlar ABD karşı karşıya kaldığı çok net küresel sınırları kabul etmekte zorlanıyordu. Soğuk Savaş'ın ardından Rusya hizaya gelecekti ama Devlet Başkanı Vladimir Putin boyun eğmedi. Benzer şekilde ABD'nin Afganistan, Irak, Suriye, Libya, Güney Sudan veya Ortadoğu'nun herhangi bir yerinde sürdürdüğü gizli ve aleni savaşları ABD'nin değimiyle istikrar getirmek yerine bölgede hala devam eden bir ateş fırtınası yarattı.

Çin güya ABD'ye minnettar kalacaktı çünkü 150 yıl boyunca batılı güçler ve Japonya tarafından kullanıldıktan sonra diğerlerine yetişme hakkı olmuştu. Ama onun yerine Çin kendi sorumlulukları olan bir Asya gücü olduğunu düşünme yürekliliğini gösterdi.

Tabii tüm bu küresel sınırların temel bir nedeni var. 2. Dünya Savaşı'nın sonunda ABD savaş yüzünden yok olmayan tek büyük güçtü. Bilim, teknoloji ve altyapı dünyasını yönetti. Dünya ekonomisinin yüzde 30'unu oluşturdu ve çok üst düzey bir yüksek teknoloji sektörü yarattı. Savaş sonrası uluslararası düzeni yönetti: Birleşmiş Milletler, Bretton Woods kuruluşları, Marshall Planı, Japonya'nın yeniden inşası ve dahası...

Bu yeni düzende dünyanın geri kalanı ABD ile arasındaki teknolojik, eğitim ve altyapısal boşluğu kapattı. Ekonomistlerin dediği gibi küresel büyüme 'yakınsak' bir hale geldi yani daha fakir ülkeler arayı kapatıyordu. ABD ekonomisinin küresel ekonomideki payı neredeyse yarısına kadar düştü (şu anda yaklaşık yüzde 16 seviyesinde). Çin şu anda mutlak değerlere göre ABD'den daha büyük bir ekonomi fakat kişi başına düşen gelir yönünden bakıldığında dörtte biri seviyesinde.

Bu yakınsaklaşma ABD'ye oynanmış kalles bir oyun falan değildi. Temel ekonomik prensiplerin bir sonucu: Barış hali, küresel ticaret ve fikirlerin küresel akışı sayesinde fakir ülkeler ilerleme kaydetmişti. Bu eğilim kaçınılacak bir durum değil, memnun olunacak bir durum.

Ama eğer küresel liderlerin kafa yapısı hakimiyette ısrar ederse, bu yakınsak büyüme bir tehdit gibi görünecektir ki bir çok ABD'li 'güvenlik stratejisti' durumu böyle görüyor. Birden bire ABD'nin uzun yıllar şampiyonluğu elinde tuttuğu serbest

ticaret, ABD'nin küresel hakimiyetine bir tehdit olarak görünmeye başladı. Korku tellalları ABD'nin Çin ürünlerine ve Çinli şirketlere kapıyı kapatması çağrısı yapıyor ve küresel ticaretin kendisinin ABD egemenliğini baltaladığını iddia ediyor.

Çin'in önlenemez yükselişi

Harvard'dan eski çalışma arkadaşım ve en önemli ABD diplomatlarından Robert Blackwill ve eski Dışişleri Bakanı danışmanı Ashley Tellis geçtiğimiz yıl yayınlanan bir rapor konusundaki tedirginliklerini ifade ettiler. ABD'nin istikrarlı bir şekilde farklı alanlarda rakipleri satın alarak üstün bir güç sağlama stratejisi' izlediğini ve ABD'nin 21. yüzyıldaki büyük stratejisinin en önemli hedefinin üstün olarak kalması gerektiğini yazdılar; fakat Çin'in yükselişi şimdiye kadar ABD'ye, müttefiklerine ve ABD baskın dünya düzenine karşı bazı jeopolitik, asker, ekonomik ve ideolojik engeller doğurdu. Blackwill ve Tellis ekliyor: Eğer bu durum devam ederse, inişli çıkışlı olsa bile Çin'in gelecekteki başarısı ABD'nin ulusal çıkarlarını olumsuz etkileyecektir.

Yeni ABD Başkanı Donald Trump'ın yeni atanan ticaret danışmanı Peter Navarro da bu düşünceye katılıyor. Geçtiğimiz yıl ABD ve müttefiklerine hitap ederek "Her Çin'de üretilmiş bir ürün aldığımızda tüketiciler olarak bize ve ülkelerimize zarar verebilecek bir Çin silahlanmasına finansal destek vermiş oluyoruz" diye yazdı.

Dünya nüfusunun sadece yüzde 4.4'ünü oluşturan ve toplam küresel çıktıda payı düşmekte olan ABD, bu yeni silahlanma yarışı ve korumacı ticaret politikalarının küresel hakimiyet sağlayacağı ilüzyonuna inanmaya devam edebilir. Böyle yaparak dünyanın geri kalanını ABD'nin kendini beğenmişliğine ve ABD'nin askeri tehdidine inanma konusunda birleştirecek. ABD geç olmadan 'altından kalkamayacağı bir emperyal güce sahip' her ülkenin yaptığı gibi pes etmelidir.

ABD'nin küresel işbirliğine açık ve hayretli olmasının tek mantıklı yolu 21. yüzyılın bilim ve teknolojisinin yoksulluğu, hastalıkları ve çevresel tehditleri altedebilecek güçte olduğunu farketmektir. Çok kutuplu bir dünya istikrarlı, müreffeh ve güvenli olabilir. Bölgesel birçok gücün yükselişi ABD için bir tehdit değil, yeni bir refah dönemi ve yapıcı problem çözme çağı için bir fırsattır.